

ПРО ДЕЯКІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ У ПРАВНИЧИХ ЗВО

Крестовська Наталя Миколаївна

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри морського права*

*Національного університету «Одеська морська академія»
м. Одеса, Україна*

Необхідність набуття здобувачами вищої освіти правничого спрямування компетентності, що включає історико-правові знання, визначена Стандартом першого (бакалаврського) рівня вищої освіти у галузі знань 08 «Право» зі спеціальності 081 «Право». Майбутній правник має оволодіти знаннями та засвоїти розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів. Таким чином нормативно підтверджено необхідність включення історико-правових дисциплін в освітні програми підготовки правників. Але попри те, що історико-правові дисципліни здавна були присутні у програмах підготовки правників, на сьогодні немає єдиного підходу до їх номенклатури, змістовного наповнення та методології викладання.

На нашу думку, системні знання та розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів й ґрунтовану на них високу професійну культуру правника можна забезпечити включенням до освітніх програм і належним методичним забезпеченням викладання таких історико-правових дисциплін як історія держави і права України, історія держави і права зарубіжних країн та історія правових і державницьких учень (як варіант – історія правової думки, історія юриспруденції). Утім слід враховувати стислий обсяг бакалаврських та магістерських програм, що не завжди дає можливість включити до них усі вище названі історико-правові дисципліни.

Як впливає з перегляду значної кількості чинних освітніх програм, історія держави і права України є одним з обов'язкових освітніх компонентів підготовки бакалаврів права або відповідна тематика є складовою інтегрованого курсу з історії держави і права. Зокрема, Саме так побудована навчальна дисципліна «Історія держави і права», що викладається в Національному університеті «Одеська морська академія» в рамках бакалаврської освітньої програми «Право». Протягом кілька років викладання цієї інтегрованої навчальної дисципліни було апробовано кілька підходів до її викладання. Зокрема, тематика з держави і права

України безпосередньо включалась в тематику історії держави і права зарубіжних країн. Так, викладаючи сюжети щодо середньовічної держави і права, ми включали, поряд з матеріалами з історії Західної Європи, теми щодо Русі, Великого князівства Литовського тощо. На нашу думку, такий підхід має як позитивні, так і негативні аспекти. Позитивом є включення історії української державності і права до загальносвітового, передусім, європейського простору правової традиції, а негативом – відсутність можливості показати специфіку української правової історії та представити її континуїтет. І цей негатив, як видається, перевищує переваги інтеграції української тематики в загальносвітову.

На нашу думку, викладання історії держави і права Україні в умовах воєнного стану і повоєнного майбутнього має докорінно змінитись, зважаючи на те, що російсько-українська війна є, серед іншого війною цивілізаційно-ідеологічною. Українська державність є одним з найбільших подразників історико-міфологічної складової рашистської ідеології та заснованої на ній пропаганди: ключовим моментом є заперечення можливості та права українського народу на створення власної держави. Українська держава позиціонується як штучне творіння чи то австрійського генштабу, чи Леніна, чи навіть Сталіна. В розвиток цієї тези стверджується несuverенність української нації та її одвічне підпорядкування Польщі, Литві, Росії, СРСР, США тощо. З цих хибних посилок робиться висновок про невід'ємність від російської державності як запоруку існування України (один народ-одна держава).

Звідси випливає необхідність не тільки науково обґрунтованого спростування цієї тези, але й представлення історії української державності та права як органічно властивої українській політичній нації традиції, що виникла і розвивалась на власному ґрунті. При цьому, як уявляється, слід виходити з таких методологічних засад дослідження історії української державності:

1. *Деміфологізація*. Міфологеми є зручним політичним інструментом для популяризації вигідних суб'єкту політики ідей, що й демонструє рашистська версія української державності. Але й наша історико-правова наука не є вільною від міфів. Серед таких міфів – козацька державність та право як витоки й взірць української демократії та конституція Пилипа Орлика, як, утім, і його постать на загал.

2. *Дерусифікація*. Зокрема, це стосується, як мінімум, раних етапів історії, де досі у широкому вжитку перебуває кілька російсько-імперських конструктів («Київська Русь», «Галицько-Волинська держава», «феодална роздробленість», «українські землі під владою Польщі та Литви» тощо).

3. *Європеїзація*. Історія української державності невід'ємна від історії Європи, що й має результувати у широкому застосуванні сучасних наукових підходів, зокрема, цивілізаційного, та у порівняльних історико-

правових дослідженнях. Окремо слід сказати про необхідність докорінного переосмислення історії Речі Посполитої, яка, по-перше, не повинна розглядатись як ворог, по-друге, варто визнати, що вона була не тільки державою Двох Народів, але й державою українською (русько-шляхетською).

4. *Дерадянїзація*. Попри те, що радянський історико-правовий наратив значною мірою відтворював російсько-імперський, він мав і власні «здобутки», основний з яких – теза про існування УРСР як специфічної форми української державності. На моє переконання, державно-політична конструкція УРСР була замаскованою формою окупаційного режиму, ознаки якого: воєнно-загарбницький шлях встановлення режиму, репресивні засоби його реалізації, окупаційні адміністрування та кадрова політика, калькування російсько-комуністичних політичних програм та радянсько-російського законодавства.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-10>

ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «ТЕРОРИЗМ»: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Лазарєв Віктор Вікторович

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

м. Харків, Україна

На сьогодні, значна кількість вітчизняних та закордонних наукових доробок присвячені проблематиці тероризму. Дослідники звертають увагу на те, що тероризм сьогодні це не лише фактично повсякденні терористичні акції з великою кількістю жертв, але й велика політика, яка охоплює як окремі райони країн, так і великі регіони планети. Він набуває загрозливих масштабів, стає більш жорстоким, а методи – все більш різноманітними. Він трансформувався в масштабне і складне соціально-політичне явище планетарного значення, яке має системну основу й обумовлене основними політичними, економічними і соціальними протиріччями міжнародного життя. Об'єктами для терору стають, або можуть стати, практично всі країни світу. Останні роки характеризуються тенденцією до злиття різних, донині розрізаних, терористичних організацій і створення єдиної зі спільною фінансовою системою і стратегією [1], що тягне за собою